

Vážené kolegyně a kolegové,

od starověku až do osmnáctého, devatenáctého století léčení spočívalo více na tradici než na empirii. Trvalo věky, než se přišlo na to, že léky byly neúčinné. Nebo byly nedostatečně účinné, nebo účinné na něco jiného... Přetrvávání důvěry v lékaře, jejich prestiž, po staletích selhání a omylů, jsou těžko vysvětlitelné. (I když možná není příliš vzdálené od dnešní víry v různé léčebné metody.) Vzácné úspěchy léčení bychom snad mohli vysvětlit vedlejšími efekty terapie, jako hygienickými opatřeními, životosprávou, venepunkce mohla pomoci hypertonikům, jistě bylo příjemné rozpouštět substance ve víně, možná, že receptory nedotčeny aktivními látkami reagovaly i na malé koncentrace léčiv, které dnes již nepůsobí, snad i populace těch, kdo přežili dětskou úmrtnost, byla robustnější... Dominoval však placebo efekt netušených rozměrů, trvající tisíciletí. Postupně, počínaje renesancí, se rodil skutečný medicínský výzkum. K pokroku však docházelo často náhodou, navzdory převládajícím teoriím. Například londýnský lékař Charles Lockok vycházel z všeobecné přijímané pravdy o kauzálním vztahu mezi epilepsií a masturbací (kterou se strašila pubertální mládež ještě i ve století dvacátém) a naordinoval kognitivně postiženým pacientům bromidy, známé svým antisexuálním účinkem. Doufal, že potlačení masturbace povede ke snížení frekvenci záchvatů. Záchvatů bylo skutečně méně, asi ne však masturbace. Objevil tak první skutečně účinné antikonvulzivum. (Pověst o tlumení sexuální aktivity bromem byla masově rozšířena ještě v době mé vojenské služby. Mužstvo bylo přesvědčeno, že jej dostává do čaje, přestože aktivita během vycházek mimo kasárna o žádném útlumu sexuálního apetitu nesvědčila.)

V posledních 100 letech však velká většina objevů nebyla produktem šťastné náhody, ale systematického a plánovaného výzkumu. Ve 21. století se věda stala modlou. Politici se zaklínají její podporou, plynou do ní velké peníze. Publikuje se stále více a více, zásadních objevů však příliš mnoho není. D. Lowenstein napočítal od Cushingova popisu vyvolání aury stimulací postcentrálního kortexu z roku 1909 jenom čtrnáct objevů, které ve 20. století zásadně posunuly poznání v epileptologii (1). S jeho výběrem nemusíme souhlasit, ale zkusme si sami vzpomenout, kolik objevů bychom označili za velké, skokově posunující poznání, které založily obory, ovlivnily vývoj? Asi jich také nebude mnoho. Ještě méně bude těch, které významně změnily klinickou praxi, třeba léčbu. (Na druhé straně při dnešních administrativních pravidlech je cesta od objevu ke klinické aplikaci velmi drahá a dlouhá.) Co tedy s vědou, která je méně úspěšná? Je zbytečná? Pomineme-li skutečně nesmysly, které nějak pronikly bariérou recenzentů, nebo jsou vydávány ve špatných časopisech, práce, které vznikají pouze proto, aby byly publikovány, tak ne, věda není zbytečná, ani když nevede k velkému objevu. Třeba se účinek zjistí později a nečekaně, jako s bromidy, které byly původně podávány jako substituce jódu. Častěji jsou vědecké práce součástí nekonečného puzzle, skládačky, která posouvá poznání krok po kroku, až jednou někdo dospěje k velkému, průlomovému objevu. Předchází mu mnoho namáhavé, vyčerpávající a často i nevděčné práce. Abychom se pouštěli do výzkumu, my, klinici, kteří máme tak zajímavé a náročné povolání, musíme věřit, že naše věda není zbytečná. Jako v podobenství ze 14. století, které jsem četl v několika variantách, například takto (1): Poutník přichází ke třem kameníkům a ptá se jich na jejich dílo. První praví, že osekává kameny za mizerný peníz a tuto strašnou práci bude dělat do konce života. Druhý odpovídá, že vydělává na to, aby žena a děti měli co jíst, na šaty a třeba školu, a doufá, že tak bude pokračovat ještě dlouho, k štěstí svému a své rodiny. Třetí řekne, že sekáním do kamene staví katedrálu, která bude krásná a dokonalá a ke slávě Boží bude sloužit ještě tisíc let.

Na vaše příspěvky se i s redakční radou těší

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.
předseda redakční rady

Literatura

1. Lowenstein DH. Pathways to discovery in epilepsy research. Rethinking the quest for cures. *Epilepsia* 2008; 49(1): 1–7.

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.

1. neurologická klinika LF MU
a FN u sv. Anny
Pekařská 53, 656 91 Brno
rektor@fnusa.cz

